

8. KONFERENCE

Naše příroda

STROMY SI ZASLOUŽÍ NAŠI PÉČI

Nelesní zeleň z různých pohledů

22. listopadu 2022 / Olomouc

ABSTRAKTA

8. konference Naše příroda

STROMY SI ZASLOUŽÍ NAŠI PÉČI

Nelesní zeleň z různých pohledů

22. listopadu 2022 / Clarion Congress Hotel Olomouc

Program

1. PÉČE O ZELEŇ MIMO LES

9.00–9.10 ZAHÁJENÍ KONFERENCE

9.10–9.40 **Stromy ve městech a bezpečné soužití s nimi**

[Ing. Ondřej Kolařík](#)

ARBO Technologies, s. r. o.

9.40–10.10 **Senescentní stromy a péče o ně**

[Ing. Jaroslav Kolařík, Ph.D.](#)

SAFE TREES, s. r. o.

10.10–10.40 **Oborové certifikace v oblasti péče o mimolesní zeleň v ČR**

[Ing. Jan Forejt](#)

ČSOP Arboristická Akademie

10.40–11.00 PŘESTÁVKA

11.00–11.30 **Úloha vzrostlých stromů při boji proti klimatické změně
(a adaptaci městské krajiny na ni)**

[Ing. Martin Tušer](#)

LEDASCO, s. r. o.

11.30–12.00 **Staré stromy a ochrana biodiverzity**

[Mgr. Lukáš Čížek, Ph.D.](#)

Biologické centrum AV ČR, v. v. i.

2. STROMY JAKO KULTURNÍ A SPOLEČENSKÝ FENOMÉN

12.00–12.30 **Stromy jako živé symboly naší kulturní identity**

[Ing. Aleš Rudl](#)

Univerzita Palackého v Olomouci / Národní památkový ústav

12.30–13.00 **Památné stromy jako nástroj k posílení ochrany mimořádně hodnotných dřevin**
 Ing. Libor Sedláček, DiS.
 AOPK ČR

13.00–14.00 **PŘESTÁVKA NA OBĚD**

14.00–14.30 **Stromy a paragrafy – právní ochrana dřevin rostoucích mimo les**
 Mgr. Dominika Kovaříková

14.30–14.50 **29 let účasti ve správních řízeních na kácení nelesní zeleně**
 Ing. Karel Kříž
 Okresní sdružení ČSOP Benešov

14.50–15.20 **Záchrana starých odrůd ovocných dřevin na Severní Moravě a ve Slezsku**
 Mgr. Radim Lokoč
 ČSOP Levrekův Ostrov

15.20–15.45 **PŘESTÁVKA**

3. STROM JAKO BIOTOP

15.45–16.15 **Expanze jmelí a metody omezení šíření**
 Mgr. Věra Polochová
 AOPK ČR – Správa CHKO Poodří

16.15–16.45 **Letouni a stromy v podmínkách střední Evropy**
 RNDr. Jiří Šafář
 AOPK ČR – RP Olomoucko

16.45–17.15 **Ořezávání stromů jako klíč k podpoře vzácných druhů**
 RNDr. Pavel Šebek, Ph.D.
 Biologické centrum AV ČR, v. v. i.

17.15–17.45 **Péče o hlavaté vrby v Poodří: minulost, současnost, budoucnost**
 Petr Libosvár, Mgr. Ivan Bartoš
 ČSOP Studénka

17.45 **UKONČENÍ KONFERENCE**

Změna programu vyhrazena.

Kalendář Naše příroda 2023

OBJEDNÁVKY
a distribuci zajišťuje
SEND Předplatné

Dana Bendlová
tel.: 225 985 225
dana@send.cz
www.send.cz

Milý čtenáři, zatímco na letošním kalendáři zbývá otočit ještě pár listů, my jsme pro vás nedočkavě připravili kalendář na rok 2023. Opět jsme oslovili talentované fotografy a vy se tak můžete každý měsíc těšit z krásných fotografií zástupců naší přírody. Kalendář je v limitovaném počtu kusů již dostupný k předobjednání na webu www.send.cz. Neváhejte proto s objednávkami a zamluvte si jej včas. Kalendář slouží také jako krásný dárek.

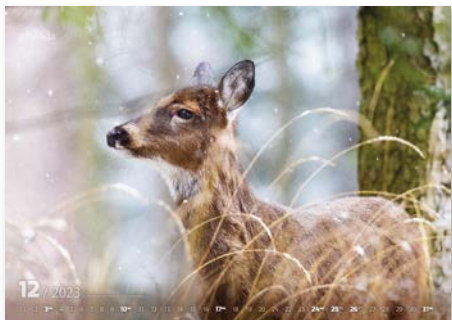
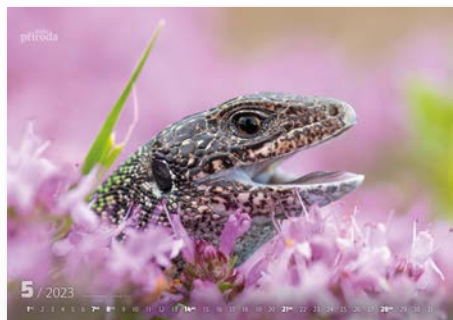
Formát kalendáře: A3 na šířku (42 × 29,7 cm).

Cena kalendáře: 279 Kč + poštovné a balné, distribuce od konce listopadu 2022

Objednávky a distribuci zajišťuje SEND Předplatné – Dana Bendlová,
tel.: 225 985 225, dana@send.cz, www.send.cz

Bližší informace o kalendáři i časopisu najdete na www.nasepriroda.cz
nebo na www.facebook.com/nasepriroda ▶

Stromy ve městech a bezpečné soužití s nimi

Ing. Ondřej Kolařík

ARBO Technologies, s. r. o.

Hodnocení provozní bezpečnosti stromů v kontextu jejich ekologických benefitů za použití moderních technologií.

Senescentní stromy a péče o ně

Ing. Jaroslav Kolařík, Ph.D.

SAFE TREES, s. r. o.

Péče o senescentní stromy má zásadní specifika, jejichž znalost a respektování dosud činí potíže i profesionálním arboristům. V České republice aktuálně probíhají dvě zásadní aktivity, které se snaží tento problém překlenout. Jedná

se o evropský certifikační program Veteran Tree Specialist (VetCert) a aktuálně zahájený projekt podpořený Norskými fondy Veteran Tree Experience Transfer (VetExt). O obou iniciativách bude informovat prezentace.

Úloha vzrostlých stromů při boji proti klimatické změně (a adaptaci městské krajiny na ni)

Ing. Martin Tušer

LEDASCO, s. r. o.

Žijeme v době klimatické změny a lidstvo se s ohrožením snaží bojovat. Mnoho lidí, firem i politiků jako jedno z prvních řešení napadá vysazovat nové stromy. Ale je to opravdu dobré, specificky v kontextu Evropy? Péče a rozvoj stávajících stromů, které ve městech máme, je zcela nelogicky opomíjená. Je to však proto, že veřejnosti nejsou známa tvrdá data a rozhodnutí jsou přijímána na základě emocí.

Benefity, které stromy okolí poskytují, je možné kvantifikovat pomocí objemu poskytovaných ekosystémových služeb, mezi které patří např.

tlumení hluku, ochlazování okolí, skladování či sekvestrace uhlíku.

Zkoumali jsme, kolik nových stromů musíme vysadit, abychom nahradili jeden velký, který je poražen. A dospěli jsme k velkým číslům, která se ani zdaleka neblíží odhadům laické veřejnosti, ani mnoha odborníků. Pokud budeme z hlediska množství uskladněného uhlíku porovnávat cca 100letý dub o průměru kmene 130 cm a výšce 30 m se stromy, které sázíme v našich městech (obvod kmene 14–16 cm, stáří cca 7 let), náhrada činí asi 3 000 takových stromů. Pokud bude

dřevo z velkého stromu spáleno (uložený uhlík se uvolní zpět do atmosféry), musíme toto čísla zhruba zdvojnásobit. A pokud k tomu přidáme mortalitu nově vysazených stromů ve městech, můžeme skončit i na čísle 10 000 nově vysazených stromů za jeden velký. I kdybychom takový počet stromů chtěli vysadit, nemáme pro ně místo a finanční náklady budou extrémně vysoké stejně tak jako uhlíková stopa vytvořená po dobu celého procesu pěstování, výsadby a následné péče o nové stromy.

Pokud se na stejnou otázku náhrady velkého stromu výsadbou nových podíváme z pohledu objemu sekvestrovaného uhlíku (CO_2) za rok, nejsou čísla tak vysoká, ale velmi záleží na tom, jak strom za danou dobu přiroste. Objem téměř všech ekosystémových služeb stromů přímo závisí na jejich ročním přírůstku biomasy. Roční sekvestrace CO_2 našeho modelového dubu se může pohybovat od záporných hodnot (při ztrátě větších větví), přes průměrných 250 kg CO_2 až po 1 tunu CO_2 , pokud se stromu dobře daří. Naproti tomu u našeho modelového nově vysazeného stromu s obvodem kmene 14–16 cm, pokud vůbec v prvních letech roste, se objem sekvestrovaného CO_2 pohybuje od nulových hodnot přes průměrný 1 kg až po 3,5 kg při extrémním růstu. V případě roční sekvestrace uhlíku se tedy pohybujeme v rozmezí 250–280 nově vysazených stromů za jeden velký.

Budeme-li následně chtít počítat sekvestraci uhlíku v letech budoucích, zjistíme, že strom mladší nikdy 100letého jedince nedožene, přestože z vizuálního hlediska může budit dojem, že roste rychleji.

Analogická situace nastává i u dalších ekosystémových služeb.

Problémem současnosti je takřka nemožnost vypěstovat ve městech velké stromy. Tato snaha se stává z řady důvodů čím dál více obtížnou.

Existují technologie výsadeb, které to umožňují, ale náklady na úpravu jednoho výsadbového místa se pohybují ve statisících korun, o uhlíkové stopě nemluvě.

Vše poukazuje na to, abychom využili stávajících stromů v urbanizované krajině, zachovali je a maximalizovali jejich potenciál sekvestrovat uhlík a chladit okolní prostředí.

Tyto závěry potvrzují vědecké práce uveřejněné v recenzované literatuře.

V říjnu 2020 byla publikována studie (1), kterou vypracoval tým předních světových vědců včetně Williama R. Moomawa, emeritního profesora mezinárodní environmentální politiky na Fletcher School, Tufts University. Byl hlavním autorem Mezvládního panelu pro změnu klimatu IPCC po pět kol a on a jeho tým získal za jejich dlouhodobou práci Nobelovu cenu.

Nedávná studie zkoumající ukládání uhlíku v lesích na severozápadě Pacifiku ukázala, že ačkoli stromy s velkým průměrem (≥ 53 cm) tvoří pouze 3 % z celkového počtu kmenů, podílejí se na celkovém ukládání uhlíku v nadzemní části 42 %. Výzkumníci zdůrazňují význam ochrany velkých stromů a posílení stávajících politik lesního hospodaření, aby velké stromy mohly i nadále zachycovat uhlík a poskytovat cenné ekosystémové služby jako nákladově efektivní přirozené řešení klimatických změn v lesních ekosystémech po celém světě.

Ještě jasnější vhled do problematiky vnášší výpočet doby, za kterou se nově vysazený strom ve městě stane uhlíkově negativní, tj. svou mírou sekvestrace uhlíku smaže svou uh-

líkovou stopu od výsadby. Studie z Chicaga (2) stanovila tuto hodnotu na 26–33 let, v závislosti na schématu povýsadbové péče. Za pozornost však stojí fakt, že v této studii bylo počítáno, že výsadbový materiál byl přivezen ze školky vzdálené pouze 62 km. Protože však v České republice často sázíme stromy z větších vzdáleností, dovezené i z Itálie nebo Nizozemí, uhlíková neutralita u nás nastává ještě mnohem později.

Problém však je, že očekávaná životnost stromu ve městě je podle různých zdrojů 7–28 let (3), což potvrzuje i praxe u nás, uhlíkové neutrality tak většinou výsadby nikdy nedosáhnou.

Výsadbami nových stromů si s ohledem na boj s klimatickou změnou tedy spíše škodíme. Přestože výsadby nových stromů mají v ekosystému nepopiratelný význam, je nezbytné zvyšovat péči především o stromy stávající, zejména o ty největší.

Protože distribuce srážek v čase se v regionu mění, nedostatek vody způsobuje asi 70 % všech problémů stromů ve městech. Ty jsou následně náchylnější na nákazu chorobami či škůdci a velké stromy ve městech ztrácíme. V případě pokácení však často nemůžeme na stejné místo vysadit strom nový z důvodu zasíťování, případně stávající velké stromy nahrazujeme malokorunnými kultivary, čímž ztrácíme schopnost města bránit se vlnám horka a dalším projevům klimatické změny.

Lze tomu zabránit? Vyvinuli jsme unikátní neinvazivní sadu nástrojů pro závlahu velkých stromů v urbanizované krajině, která se po více než třech letech testování ukázala jako úspěšná a pomalu se šíří do celého světa.

Projekt pod značkou TREEIB® se sestává ze speciálních zavlažovacích vaků velkého objemu a metody jak a kdy je použít. Metoda stojí na třech pilířích, a to je závlhka na správném místě (na nebo ideálně za hranicí koruny), ve správný čas (4–5x ročně, včetně brzkého jara a pozdního podzimu) a správným množstvím vody (alespoň desetnásobek předpokládané denní evapotranspirace, tedy i 6 000 litrů vody na strom).

Závlhka velkých stromů je komplexní činnost, která musí být založena na biologii stromů, jinak může být velmi nebezpečná. To bylo pozorováno např. v Salt Lake City v září 2020, kdy město ztratilo 50 000 stromů v důsledku automatické závlahy trávníků okolo velkých stromů. To totiž způsobilo mělké kořenění, deformaci kořenového systému a nestabilitu stromů ve větru. A není to otázka dlouhé doby, kořenový systém stromu se může „přestěhovat“ velmi rychle, i za 3–5 let.

Literatura

1. Mildrexler David J., Berner Logan T., Law Beverly E., Birdsey Richard A., Moomaw William R. (2020). Large Trees Dominate Carbon Storage in Forests East of the Cascade Crest in the United States Pacific Northwest, USA. *Frontiers in Forests and Global Change*, 3/2020, PAGES=127, <https://www.frontiersin.org/article/10.3389/ffgc.2020.594274>, DOI=10.3389/ffgc.2020.594274, ISSN=2624-893X.
2. Aaron C. Petri, Andrew K. Koeser, Sarah T. Lovell, Dewayne Ingram; How Green Are Trees? – Using Life Cycle Assessment Methods to Assess Net Environmental Benefits. *Journal of Environmental Horticulture* 1 December 2016; 34 (4): 101–110. doi: <https://doi.org/10.24266/0738-2898-34.4.101>.
3. Roman, Lara & Scatena, Frederick. (2011). Street tree survival rates: Meta-analysis of previous studies and application to a field survey in Philadelphia, PA, USA. *Urban Forestry & Urban Greening – URBAN FOR URBAN GREEN*. 10. 269-274. 10.1016/j.ufug.2011.05.008. https://www.researchgate.net/publication/238003598_Street_tree_survival_rates_Meta-analysis_of_previous_studies_and_application_to_a_field_survey_in_Philadelphia_PA_USA.

Staré stromy a ochrana biodiverzity

Mgr. Lukáš Čížek, Ph.D.

Biologické centrum AV ČR, v. v. i.

Staré a další biologicky cenné stromy jsou klíčovými nositeli přírodní rozmanitosti. Jak je ale poznat, jak k péči o ně přistupovat a jak se postarat o organismy na ně vázané? Na pár případech ukážu, na jaké problémy při ochraně

starých stromů a jejich bioty můžeme narazit, proč striktní rozlišování lesa a bezlesí škodí stromům i přírodě a proč je klíčový nástroj ochrany starých stromů motorová pila.

Stromy jako živé symboly naší kulturní identity

Ing. Aleš Rudl

Univerzita Palackého v Olomouci / Národní památkový ústav

Stromy provází člověka v každodenním životě od nepaměti. Vytváří nám prostředí, v němž žijeme a udávají ráz naší krajiny. Vztah lidí a stromů byl od počátku velice silný. Lidé ke stromům vzhlíželi a staré stromy uctívali. Věřilo se, že strom má duši a cit. Role stromů byla nejen kultovní, poskytnutí úkrytu, ale též sloužily jako zdroj obživy i pro další využití.

Stromy mají mnohem delší život než my a propojují jednotlivé generace. Výsadbu dnes zasazených stromů plně ocení až naši následovníci. Řada stromů dostala výsadbou či v průběhu jejich života kulturně-historická poselství, která prostřednictvím svých mohutných kmenů a košatých korun připomínají kolemjdoucím.

Některé stromy kráslicí naše veřejná prostranství připomínají vznik republiky, jiné byly vysazeny na oslavu konce roboty. Další stromy jsou pojmenovány po významných osobnostech – státnících, spisovatelích, umělcích a dalších hrdinech či bojovnících.

Svá poselství nesou i dřeviny vysazené na paměť určitých výročí. V obcích a městech na-

jdeme stromy upomínající jejich založení, první zmínku či jejich povýšení – například z obce na městy a podobně. Výsadba stromu může nést i poselství vzájemné náklonnosti a sounáležitosti, například dokládá přátelství mezi státy, městy či obcemi. Nelze opomenout ani rodové stromy na statcích, kde úcta k nim se předává napříč generacemi.

I v pověstech se můžeme setkat s dosud žijícími stromy, ke kterým se váží neobyčejné příběhy. Svůj um nám předala dřívější pokolení i prostřednictvím mnohých historických parků a zahrad, jež jsou cennými památkami zahradního umění.

Úcta ke stromům a snaha o zachování jejich poselství vedla k instalaci označení upozorňující na význam daného stromu. Stabilní označení u stromu (např. formou kamene s vytesaným textem) zajišťuje, že jeho odkaz neupadne do zapomnění. Důležité je však volit vhodný materiál, který zajistí informování o příslušném stromu a zároveň přirozeně zapadne do prostředí. Pro zamezení ne-

příznivých vlivů z okolí na strom jsou instalovány nejruznější plůtky a ohrádky, jež umocňují význam jednotlivých stromů a též ukazují zodpovědný a láskyplný přístup k nim. Vhodným označením se hodnota takového stromu zvýší. Svou důležitostí převyšuje okolní zeleň, získává respekt, a to nejen u místních, ale též u návštěvníků, a při úpravách v okolí je na něj pohlíženo jako na nepostradatelný prvek. V rámci terénních šetření byly dokumentovány příklady dobré praxe, které zachycují různé možnosti provedení těchto součástí.

Prostřednictvím výsadeb stromů vytváříme naše životní prostředí rozmanitější a zajímavější.

Někdy však zapomínáme na jejich důležitost a funkce a chováme se k nim macešsky.

Stromy připomínající historické milníky či dějinné události nás zároveň ukotvují v čase a ukazují naši rozmanitou kulturu, ze které jsme vzešli.

Pro zachování tohoto jedinečného kulturního bohatství dokládající vyspělost našeho národa je důležité, aby se k nim neztratila úcta a pokora a my a naši následovníci jsme pokračovali v těchto šlépějích. Stromy jsou živými organismy a jejich stálost a dlouhověkost záleží na našem přístupu k nim.

Památné stromy jako nástroj k posílení ochrany mimořádně hodnotných dřevin

Ing. Libor Sedláček, DiS.

AOPK ČR

Mimořádně hodnotné stromy, jejich skupiny a stromořadí jsou v České republice podle § 46, zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., v současném platném znění, chráněny nástrojem zvláštní ochrany přírody – v kategorii památných stromů/památného stromu. Jedná se o speciální kategorii zvýšené právní ochrany dřevin, zejména stromů, které splňují podmínku mimořádné významnosti nebo jedinečnosti nad rámec parametrů „běžné“ dřeviny chráněné na obecné úrovni. Přesto, že zákon nedefinuje konkrétní hodnoty, kterými památný strom musí vynikat, ale naopak pracuje s širokým pojmem „mimořádně významný“, v praxi se lze stále setkat s mylným přesvědčením, že památný strom je vázaný výhradně na vysoký věk a nadstandardní vzrůst dřeviny. I když tyto

atributy hrají z hlediska mimořádnosti prim, zdaleka nepředstavují jediné hodnoty, pro které se památné stromy vyhledávají.

Památný strom může být vyhlášen na základě vlastností, které určují jeho jedinečnost, výjimečnost či vzácnost. Tyto atributy by měly být vždy jasně zřejmé a doložitelné, aby nebylo pochyb, že se jedná o mimořádnou dřevinu, která se vymyká „běžnému standardu“. Kromě biologicky podmíněných parametrů, jako již zmínované hlavní atributy památných stromů, velikost, vzrůst, věk apod., může mimořádná hodnota dřeviny také spočívat v aspektu ekologickém, estetickém, historickém, kulturním či duchovním. Často se důvody ochrany kombinují, ale není podmínkou, aby působily souběžně nebo měly kumulativní charakter. Například strom, který

je spojený s významnou historickou událostí, nemusí přitom být hodnotný např. z hlediska velikosti, stáří, habitu apod.

Podle zákona č. 114/1992 Sb. může kterýkoliv občan ČR podat návrh k vyhlášení vybraných stromů za památné. V návrhu je zapotřebí uvést, o jakou dřevinu se jedná, kde se nachází a také zdůvodnění návrhu. Návrh se zasílá orgánu ochrany přírody, který je k vyhlášení stromů za památné oprávněn (viz výše). Je ovšem potřeba zmínit, že zde není právní nárok na automatické vyhovění tomuto podnětu, respektive na zahájení řízení o vyhlášení památného stromu. Osoba, která podnět podala, si ale může vyhradit právo být obeznámena s výsledkem jeho podání. V případě, že příslušný orgán posouzením předloženého návrhu shledá tento podnět jako opodstatněný, tak daný návrh odborně dopracuje, vypracuje oznámení o záměru vyhlásit památný strom nebo skupinu/stromořadí památných stromů a zahájí správní řízení ve věci vyhlášení.

Stromy jsou vyhlášeny jako památné rozhodnutím orgánu ochrany přírody. V rámci rozhodnutí by mělo být stanoveno i ochranné pásmo včetně činností a zásahů, jejichž výkon je možný pouze na základě předchozího souhlasu příslušného orgánu ochrany přírody. Pokud tomu tak není má každý strom základní ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene měřeného ve výši 130 cm nad

zemí, kde jsou zakázány veškeré činnosti, které by mohly být pro památný strom škodlivé, například výstavba, terénní úpravy, odvodňování, chemizace apod.

V současnosti je v Ústředním seznamu ochrany přírody, který vede Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, evidováno více než 5 400 objektů památných stromů. Vzhledem ke skutečnosti, že památným stromem lze kromě solitér vyhlásit i jejich skupiny a stromořadí, celkově tak požívá zvýšený stupeň právní ochrany přes 25 000 jedinců dřevin.

Péče a odpovědnost za památné stromy náleží vždy vlastníkovému stromu, respektive vlastníkovému pozemku, na kterém památný strom roste. Ke všem zásahům je ze zákona nutný souhlas orgánu ochrany přírody, který je oprávněn vyhlášovat nebo rušit ochranu památných stromů. Souhlas je udělován formou správního rozhodnutí, a to pouze tehdy a v takovém rozsahu, který zajišťuje, že nedojde k poškození památného stromu.

Vzhledem k finanční náročnosti ošetřování památných stromů je možné využít finanční podpory ze státních dotačních programů v gesci Ministerstva životního prostředí, především z Programu péče o krajinu a Programu obnovy přirozených funkcí krajiny. V případě větších projektů lze využít také Operační program Životní prostředí. Podrobné informace k jednotlivým programům je možné získat na stránkách www.dotace.nature.cz.

Stromy a paragrapy – právní ochrana dřevin rostoucích mimo les

Mgr. Dominika Kovaříková

Příspěvek se zaměřuje na problematiku právní ochrany dřevin rostoucích mimo les. Ač to tak laici nemusí vnímat, i „obyčejné stromy“ rostoucí mimo lesní porosty, ať už jako solitéry ve volné krajině, nebo stromořadí uprostřed lidských sídel, totiž požívají určité zákonné ochrany a nelze s nimi neomezeně nakládat, byť se nacházejí třeba na soukromém pozemku.

Dřeviny rostoucí mimo les plní nezanedbatelnou funkci estetickou a ekologickou a jejich odstraněním tak dochází ke vzniku ekologické újmy. Ke kácení dřevin o určitých parametrech

je proto vyžadováno povolení orgánu ochrany přírody, které je vydáváno ze závažných důvodů po zhodnocení jejich funkčního a estetického významu.

Ochrana přírody, resp. ochrana dřevin rostoucích mimo les se však může v určitých situacích dostat do kolize s ochranou jiných veřejných zájmů, kam spadá např. ochrana vod, ochrana veřejné infrastruktury, provozu na dráze apod. Dřeviny rostoucí mimo les se mohou stát rovněž předmětem sousedských sporů, na což myslí úprava obsažená v občanském zákoníku.

Záchrana starých odrůd ovocných dřevin na Severní Moravě a ve Slezsku

Mgr. Radim Lokoč

ČSOP Levrekův Ostrov

Z ovocnářského hlediska sice Slezsko a severní Morava patří ve srovnání s Bílými Karpaty, východními Čechami nebo Českým středohořím k méně významným a okrajovým oblastem, i zde však z pomologického hlediska je, nebo spíše bylo o co stát, jak dosvědčují současné nálezy

nebo historické záznamy. V posledních třech desetiletích proto i zde probíhá záchrana starých a krajových odrůd. Tyto aktivity zahrnují nejen mapování v terénu, práci s archivními materiály, ale i zakládání výsadeb sbírkového a edukačního charakteru.

Expanze jmelí a metody omezení šíření

Mgr. Věra Polochová

AOPK ČR – Správa CHKO Poodří

Jmelí bílé (*Viscum album*) je poloparazitický keřík, který napadá širokou škálu dřevin a v posledním desetiletí má nejen v Moravskoslezském kraji expanzivní charakter. V uplynulých letech

byla, vzhledem k rozšiřování areálu výskytu, soustředěna pozornost na metody likvidace jmelí zejména s ohledem na omezení jeho šíření.

Jmelí svým kořenovým systémem (haustoria) zasahuje do hostitelské rostliny, oslabuje ji a zásadně ovlivňuje délku setrvání dřeviny na stanovišti. V případě ponechání napadených dřevin samovolnému vývoji, které je spojeno s postupnou samokolonizací jmelím, dochází k postupnému zhoršování vitality stromů, nadměrnému zatěžování větví trsy jmelí, zlomům zatížených větví, jejich usychání a následnému uschnutí celé dřeviny. Tímto způsobem dochází k rozpadu celých vegetačních prvků v obcích i ve volné krajině (aleje, doprovodná zeleň toků, remízy, významné a památné stromy, parky a lesoparky...). Vzhledem ke

složitému procesu obnovy dřevinných porostů v obcích kvůli rozmístění technických sítí a majetkoprávním vztahům je prioritní snahou stromy ošetřit a na stanovištích zachovat.

V současné době známe tři způsoby odstranění jmelí z dřeviny – metodu vylomení trsů, metodu odřezání napadené větve a chemický postřik jednotlivých trsů.

O výhodách a nevýhodách jednotlivých způsobů odstranění jmelí a o reakci jmelí na postřik budeme diskutovat také po prezentaci plné fotodokumentace z 25 lokalit s mnoha desítkami dřevin v Moravskoslezském a Zlínském kraji.

Letouni a stromy v podmínkách střední Evropy

RNDr. Jiří Šafář

AOPK ČR – RP Olomoucko

Letouni jsou po hlodavcích druhým nejpočetnějším řádem savců. Celosvětově je známo více než 1 250 druhů. V České republice dokonce žije víc druhů letounů (27) než hlodavců (24). A tak se nabízí otázka – jsou dřeviny významnější pro letouny, anebo letouni jsou významnější pro dřeviny? Odpověď na takovou otázku není zcela jednoznačná, jak by se na první pohled mohlo zdát. Zvláště když uvážíme, že až 3 000 druhů rostlin je opylováno letouny a přes 900 druhů, zejména dřevin, vděčí letounům za přenos a šíření semen.

V podmínkách střední Evropy je situace jednoznačnější. Zde dřeviny poskytují některým druhům letounů úkryty, a to jak v zimním období pro hibernaci, tak na jaře a v létě pro odchov mláďat v mateřských koloniích i během podzimu při páření.

Netopýři protihodnotou za ubytovací kapacity poskytují dřevinám zdarma biologickou ochranu proti hmyzu. Většina našich letounů se živí výhradně hmyzem. Některé druhy si zpestřují jídelníček lovem druhů i z dalších skupin členovců, jako jsou například pavouci a sekáči. Netopýr obrovský dokonce může lovit i menší druhy ptáků a jiné netopýry. Na ochraně stromů se podílí i druhy netopýrů a vrápenců, které vůbec stromy jako úkryty nevyužívají.

Letouni využívají jako úkryty ve stromech nejen obecně známé dutiny po datlovitých ptáčích, ale také dutiny vyhnílé po napadení dřevin houbami, po zlomech větví nebo jen odchlíplou kůru. Jde o úkryty méně stabilní, než jsou jeskyňe nebo lidské stavby. A proto lokální populace netopýrů určitého druhu zná vždy více úkrytů ve svém domovském okrsku, které v průběhu roku

střídá. Dojde-li ke ztrátě jednoho takového stanoviště, nemusí to být pro dotčené netopýry fatální. Záleží ovšem na skutečnosti, kdy k takové ztrátě dojde. Rozhodně by se tak nemělo stát v čase odchovu mláďat (květen až červenec) a v době hibernace (listopad/prosinec až březen/duben). Pokud se strom vyvrátí nebo zlomí vlivem mimořádných povětrnostních podmínek, tak se jedná o přirozený přírodní proces. Jestli se však plánuje odstranění stromu s (potenciálním) úkrytem např. z důvodu parkových úprav nebo provozní bezpečnosti komunikace a jde tudíž o akci plánova-

nou, je nutné zohlednit potřeby letounů i dalších obecně či zvláště chráněných organismů, které strom obývají a jsou zjizvitelné. Z hlediska letounů je optimální období pro kácení stromů s dutinami v září a říjnu. Výjimkou jsou stromy označené odborníkem – dendrologem jako havarijní, které je třeba kácet bezodkladně. V takovém případě je ovšem třeba také zajistit odborný biologický dozor schopný poskytnout pomoc dotčeným živočichům, pokud by ji potřebovali.

Bližší informace lze nalézt na: www.ceson.org a www.zvirevnouzi.cz.

Ořezávání stromů jako klíč k podpoře vzácných druhů

RNDr. Pavel Šebek, Ph.D.

Biologické centrum AV ČR, v. v. i.

Ořezávání stromů, někdy též „vrškové“ hospodaření (angl. pollarding), je tradiční praktikou, při níž se v pravidelných intervalech odstraňují větve nebo části kmenů za účelem získání dřeva, prutů, nebo krmiva. Následkem pravidelného

ořezu vzniká na stromech celá řada „mikrostanovišť“, která poskytují substrát mnoha druhům vzácných organismů. Ořezávání stromů tak ukazuje, že i intenzivní hospodaření může mít zásadní a velmi pozitivní vliv pro přírodní rozmanitost.

Péče o hlavaté vrby v Poodří: minulost, současnost, budoucnost

Petr Libosvár, Mgr. Ivan Bartoš

ČSOP Studénka

Svým vzrůstem je vrba bílá mezi vrkami největší a co do počtu v Poodří rovněž nejhojnější. Jako všechny vrby má ráda světlo a vodu. Rychle roste, to se jí stává osudným, lámou se jí větve, ty však mají schopnost ve vlhku znovu zakořenit. Toho využili dávní hospodáři a začali vrbové pruty sázet podél vodních toků, příkopů a náhonů. Pravidelně je ořezávali. Tím vznikala charakteri-

stická stromořadí hlavatých vrb. To, že se z prutů hlavatých vrb v Poodří pletly košíky, je omyl. Dřevem vrby bílé se topilo v kamnech a olistěné mladé větve byly v létě těženy jako krmivo pro dobytek. Tak asi před dvěma sty až sty lety bylo v Poodří hlavatých vrb nejvíce, teď mají namále. Příčinou je zánik hospodaření drobných vlastníků na pozemcích v Poodří. Ty nejdříve v rámci

združstevňování vyhnali komunisté a později jim obnovu tradiční péče o dřeviny znemožnila státní ochrana přírody. Vrbě často škodí bobr. Mnohem více ale vrby ohrožuje nevládnutá invaze jmelí. Usychají opravdu rychle, v horizontu let, mnohonásobně rychleji než lípy. Nejvíce jsou ale ohroženy hlavaté vrby, které nikdo neořezává. Rozlamují se tíhou přerostlých větví a zanikají v konkurenci okolních dřevin. Nové vrby už zpravidla nikdo nevyšadí.

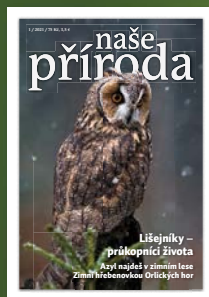
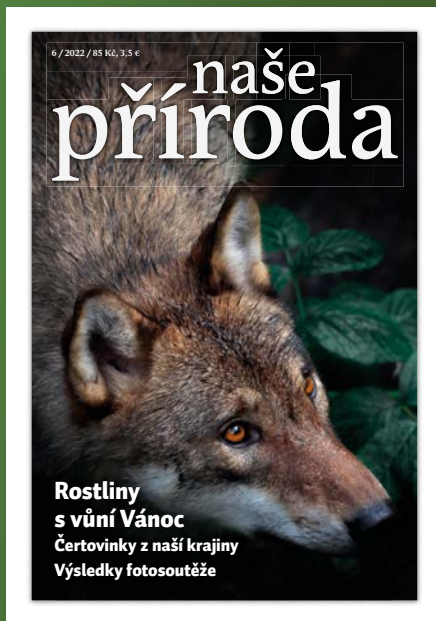
Jak tedy zániku hlavatek zabránit? Pravidelný ořez hlavatých vrb je chrání před rozlomením i výskytem jmelí. Mohou se při dobrém zdraví dožít stovek let. Nejefektivnější by bylo motivovat vlastníky k tomu, aby na svém majetku začali zodpovědně hospodařit a vrby hlavatky

pravidelně ořezávat. To se ale může podařit jen v malé míře, vlastníci na péči o své pozemky nemají čas a chybí i fortel.

Hlavaté vrby dříve utvářely ráz krajiny Poodří, dnes se na ně díváme jako na významný zdroj diverzity, který stojí za to zachránit. V rámci projektu ochrany stanovišť páchníka hnědého, který se stal vlajkovým druhem ochrany doupných stromů v Poodří, bylo dosud ořezáno přes 600 hlavatých vrb. To je nesporně přínos k jejich ochraně, ale pouze z krátkodobého hlediska. Je třeba zapěstovávat hlavatky nové, a o všechny řádně pečovat. To se bez vlastníků neobejde. Snad rostoucí poptávka po palivovém dříví pomůže a tradice ořezu vrb na hlavu v Poodří nebude úplně zapomenuta.

POZOR!

ČASOPIS NAŠE PŘÍRODA SE ŽENETE
POUZE V PŘEDPLATNÉM!

Starší čísla časopisu
Naše příroda
si můžete objednat...

poštou: Naše příroda, z. s.,
Lazecká 297/51, 779 00 Olomouc
e-mailem: redakce@nasepriroda.cz
telefonem: +420 585 204 862

PŘEDPLATNÉ ZAJIŠTUJE:

SEND Předplatné

send@send.cz, tel. 225 985 225, www.send.cz

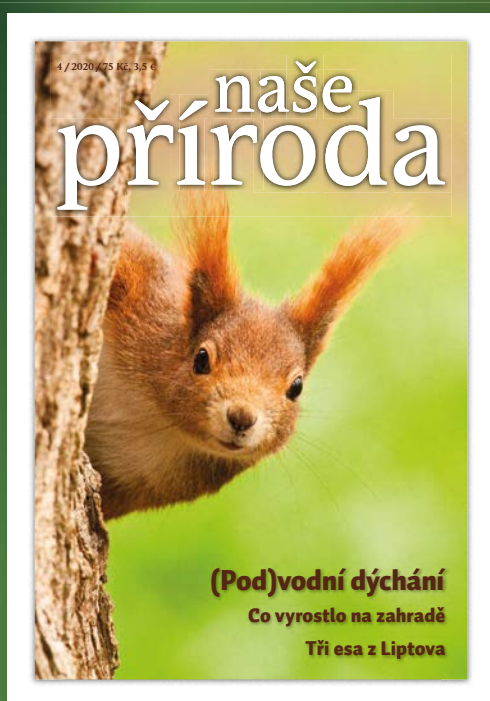
Půlroční předplatné: 255 Kč

Roční předplatné: 510 Kč

Bližší informace o časopise najdete na www.nasepriroda.cz

nebo na www.facebook.com/nasepriroda ▶

Naše příroda

Naše příroda, z. s., je nezisková organizace vydávající stejnojmenný populárně naučný přírodovědný časopis se zaměřením na flóru, faunu a zajímavá místa České republiky i nejbližších států. Časopis vychází více než deset let a jeho poselství spočívá nejen v naučném charakteru, čtenářům časopisu redakce připravuje zajímavá témata, která nenásilným způsobem formují osobní přístup ke vnímání přírody, uvědomění si její jedinečnosti a významu ochrany. Předností časopisu Naše příroda je široké spektrum čtenářů od mládeže školního věku po starší generace laické i odborné veřejnosti. V rámci environmentální výchovy a osvěty zahrnuje rovněž články s ekologickou tematikou a mediálně podporuje nejrůznější projekty. Více se můžete dozvědět na www.nasepriroda.cz.

8. KONFERENCE

Naše příroda

STROMY SI ZASLOUŽÍ NAŠI PÉČI
Nelesní zeleň z různých pohledů

22. listopadu 2022 / Olomouc

Datum a místo konání

22. listopadu 2022 / Clarion Congress Hotel Olomouc

Odborný garant

Ing. Jan Moravec

Český svaz ochránců přírody

Pořadatel

Naše příroda, z. s.

Lazecká 297/51, 779 00 Olomouc

www.nasepriroda.cz

IČ 22663495

Koordinátorka akce

Mgr. Vendula Pávková

pavkova@nasepriroda.cz

+420 777 714 679

www.konference-priroda.cz

Editor sborníku: Mgr. Vendula Pávková

Zpracoval: SOLEN, s. r. o., Olomouc, IČ 25553933

Grafická úprava a sazba: Lucie Šilberská

Datum vydání: listopad 2022

ISBN 978-80-7471-430-6

GENERÁLNÍ PARTNER

Blíž přírodě

PODPORA PROJEKTU

STATNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Společně pro zelenou Evropu
Tento projekt byl podpořen grantem
z Norských fondů.

Olomoucký kraj

8. konference Naše příroda byla podpořena
z dotace Olomouckého kraje

PARTNEŘI

Sluňákov

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

naše
příroda

ekolist.cz

muzeum
VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V OLOMOUCI

vesmír

7.G
Sedmá generace